KATOLIČKOJ PROSVJETI

VRHBOSNA

IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAVU ARKU. CIENA: 3 K. 50 N. NA GOD.

VLASTNIK I NAKLADNIK: PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI.

Broj 1. U Sarajevu 1. siečnja 1899. God. XIII.

Dru. Ivanu Košćaku

prilikom njegove srebrne sv. mise

na Božić 1898.

svećenstvo nadbiskupije vrhbosanske.

Iza sretnih dvaest i pet ljeta
Kad pristupi prvi put k oltaru,
Da prikažeš srca čuvstva sveta
Na srebrnom Tvoje mise daru:
Na tom danu riedke sreće Tvoje
Naše srce s Tvojim sdruženo je
I sa slavlja uznosi se tog;
Jer svećenstvo Bosne harnost duži,
Da se danas slavlju Tvom pridruži
I slavi Te dobrotvora svog.

U najljepšoj dobi žića svoga
Ti ostavi mile rodne kraje,
Da za brata radiš ubožnoga,
I minulog robstva tažiš vaje:
Da k napredku vodiš milog brata
K preporodu u Bosni Hrvata.
Stog već dugo vjeran zvanju svom
Divno kriepiš i riečju i perom
Svetu vjeru, znajuć samo vjerom
Da će spast se naš hrvatski dom.

Resile Te vazda sve vrline,
Koje resit mogu svećenika,
Ali jedna vriedna nad sve ine,
S koje si nam i radost i dika:
Ljubav Tvoja i prijaznost mila
Bez razlike svakog osvojila;
Jer s ugledom ljubav spojit znaš,
Jer si vazda sve i svakom bio,
Riečju, djelom svakom pomoć htio:
Ti si naš i viek ćeš ostat naš!

Kad prosvjeti dizalo se stâne,
Odakle će rodu sa vidika
Luč prosvjete kršćanske da grane
U rukama vriednih svećenika:
Tom podhvatu u sto težkih muka
Najkrepče ti podhvatila ruka;
Jer tom poslu u oskudni čas
Milodare Ti si kupit stao,
Mnogi prag si proseć obašao
Za Bosnu se žrtvujući vas.

Ti što činiš kod oltara sveta
Na čast Bogu a na korist vjeri
Već kroz punih dvaest i pet ljeta,
Toga vriednost nitko ne izmjeri:
Stog i danas mise Ti srebrene
Sjaj i blago bezmjerne je ciene.
A sad moli svak iz srca svog:
Nek srebrna Tvoja misa ova
Donese Ti rajskog blagoslova,
I dugo Te još poživi Bog!

Dr. Ivan Košćak.

Na sam Božić rekao je naš brat i drug u radu kanonik dr. Košćak svoju srebrnu svetu misu. Želio je dragi svečar, da nitko za to ne dozna; htio je da on sam u svoj skromnosti propiruje srebrni pir svoje svete mise.

Prijatelji i štovatelji našega mladoga Kaptola i njegova toli vrla, učena i najstarijega člana znali su saznati za taj dan i nisu se mogli nikako da odazovu želji i volji dragoga jubilara. Izradiše mu prekrasnu adresu, da mu ju na sam Božić svečano uruči deputacija vrhbosanskog svećenstva i sarajevskog gradjanstva. Iz te adrese donosi danas „Vrhbosna" na pročelju pjesmu, u kojoj se jezgrovitom dikcijom ističe, šta je sve prečastni gospodin dr. Košćak našoj Hrvatskoj domovini, našemu svećenstvu, našoj vrhbosanskoj nadbiskupiji i katoličkoj hrvatskoj prosvjeti.

Jest, da opetuje i potvrdi i zahvalna „Vrhbosna" rieči, što ih je napisalo svećenstvo vrhbosanske nadbiskupije na pročelju svojoj adresi, koju prikaza u harnosti, ljubavi i zahvalnosti „Dru. Ivanu Košćaku, čovjeku značaju, diki i ponosu svećenstva u Bosni, velikomu dobrotvoru svomu, promicatelju katoličke prosvjete, svećeniku po srcu Božjem, vrlom sinu Hrvatske domovine, pioniru katoličke hierarhije u Bosni."

I punih šestnaest godina bio je to sve Bosni kanonik dr. Košćak. Šestnaest godina mukotrpnog rada i pregaranja. Uz ime Stadlerovo, Jeglićevo i Jagatićevo zlatnimi je slovi upisano i Košćakovo u povjest katoličke hierarhije u Bosni. U srcih svega vrhbosanskog redovnog i svjetovnog svećenstva podigao si je dr. Košćak najljepši spomenik svojom susretljivosti, ljubavi i blagosti: monumentum aere perrennius.

I štioc „Vrhbosne" poznaje dobro dušu i srce našega dra. Košćaka iz njegova tolikog rada u „Vrhbosni". On je njezin danas najstariji, a sve jednako vjerni i neumorni suradnik. On je njezin i urednik, kad urednika nema kod kuće. Liepim i lakim svojim lapidarnim slogom zasladjuje dr. Košćak časove Vrhbosninu štiocu. Ljepotom, vedrinom i plemenitosti svoje zanosne duše zaodieva mladu i omiljelu vjestnicu katoličke prosvjete po Hrvatskoj. Dr. Košćak pisac je Vrhbosnin, jer mu je „Vrhbosna" srcu miljenica. Slava Božja, spas duša, ljubav prema Crkvi i domovini izbija vidljivo kao živa iskra iz njegova pera, koje je on jedino i tolikim žarom i tolikom ljubavi posvetio i žrtvovao „Vrhbosni". I velika je žrtva za dra. Košćaka, kad mu drugi poslovi za nadbiskupiju i Kaptol, što ih on uviek obavlja samo najvećom sdušnosti, otimaju pero iz ruke. Tako i toliko shvata on zamašaj katoličke danas štampe i zdrava kršćanskog štiva u Hrvatskoj. Pa dok sâm radi, potiče i druge na bratski rad. I zato mu ovdje sto puta hvala od „Vrhbosne".

I gotovo sva naša domovina, a i mnoga ina zemlja poznaje plemenito srce Košćakovo, koje se je posve žrtvovalo procvatu Bosne i njezina imena. Velike je žrtve prinosio na goli oltar Bosne, kad je uz tolike prilike i neprilike obijao za nju tudje pragove. Zaboravljao je po više mjeseci na mučnom putu i na svoju kućicu i na svoju slobodicu, samo da gdje nadje dobročiniteljâ i prijateljâ radu i poduzimanju svoga presvietlog nadpastira. I kad ono jedanput na putu ne pade žrtvom svoje revnosti i svoga neumorna po vas dan obilaženja od vrata do vrata! Nu Gospodin nam ga opet zdrava pridigao i vesela povratio Bosni na posao.

Vrhbosanska nadbiskupija spominjat će njegovo ime, dok bude njezina bogoslovskog sjemeništa, za koje je on u istinu optime meritus, kako to stoji napisano na adresi uz liepo uspjelu sliku bogoslovskog sjemeništa. Naše u Sarajevu sjemenište jest ognjište naše u Bosni kršćanske prosvjete, na koje je dr. Košćak naslagao ponajljepši naramak drva.

I neka mu sam Bog vrati i naplati u nebu za sve, što je učinio siroti nam Bosni, koja će ga uviek grliti svojom ljubavi kao rodjeno svoje diete! Neka ga nagradjiva Bog i nadalje liepim zdravljem i svetim uztrpljenjem u daljnom njegovu nastojanju za Boga i domovinu!

*

Rodio se dr. Ivan Košćak u Beli kod Varaždina dana 23. svibnja god. 1851. Prve početne škole izuči u Varaždinu god. 1860. Iste godine zagovorom blage uspomene preuzvišenoga gosp. baruna Metella Ožegovića i dobrotom preuzv. g. baruna Mirka Ožegovića, biskupa senjskoga, bi primljen otvoren, živahan i od Boga krasno nadaren dječak u senjski biskupski konvikt „Ožegovićianum", te je polazio gimnaziju u Senju. U naucih

se uviek odlikovao.* Pod kraj god. 1867. poslaše ga stariji radi riedkog talenta u rimski zavod „Germanicum“, gdje je slušao glasovite bogoslove: Franzelina, Ballerinia, Palmieria, Patrizia. God. 1870. u srpnju položi doktorat iz filozofije, a god. 1874. iz teologije. Dana 20. prosinca 1873. bi zaredjen za svećenika, a 25. prosinca prikaza Bogu prvi put svetu nekrvnu žrtvu. Mjeseca listopada god. 1874. bude mu povjerena služba otca duhovnika u senjskom sjemeništu, a ujedno je predavao filozofiju, moralni pastoral. Dra. Koščaka spominje se najljepšim spomenom gotovo sve danas mladje svećenstvo u senjsko - modruškoj biskupiji. Kao profesor morála i otac duhovnik ostao je u sjemeništu do god. 1883. Ove naime godine bi imenovan za kanonika vrhbosanskoga. Pod kraj travnja 1883. došao nam je u Sarajevo vas srećan i blažen, da radi, pregara i revnuje za sirotu Bosnu svim rodoljubnim žarom zanosne duše svoje. Kao svagdje, gdje je bio, stekao si je dr. Koščak i u Bosni velikih simpatija u svećenstvu redovnom i svjetovnom, koje se doista iz dna svoga srca moli prilikom evo njegove srebrne sv. mise, da nam ga dobri Bog poživi još dugo onako vrla i čestita, onako sviestna, oduševljena i nepopustna u radu za Boga i Hrvatsku kao i do sada.

*

„Vrhbosna“ ne može a da još ne dadne oduška srcu svomu. Nju je uviek oduševljavala ljubav k vjeri i domovini. I nju baš stoga i uhvati čudesan zanos, kad može da slavi kojega svoga prijatelja, koji je vas razplamćen tom dvojakom ljubavi. Zna ona, da je živa, dok ima uza se takovih ljudi. Znade, da joj je i narod živ, dok se može ponositi takovimi sinovi. I zato se baš „Vrhbosna“ otvoreno, slobodno i ponosi takovimi ljudmi. Povjest naše domovine kazuje nam, da nam je narod srećan bio, dok su se u njem ljudi slavili i za primjer potomstvu ostavljali. To nam je najtvrdja tvrdjava. Dok je u nas ljudi zadahnutih ljubavlju k vjeri i domovini, dotle se ne bojmo, da će nam itko nauditi. I kad kucnu gorki časovi, oni će biti naš zaklon proti svačijoj napasti. Gdje pako vlada zavist, gdje se ne štuju ljudi, gdje se ne daje svakomu svoje, ondje nikada ni blizu dan spasenju. Stoga nas i uči sv. Pismo: „Hvalimo slavne muževe!“ „Vrhbosna“ će se u svoje vrieme, ako Bog dadne zdravlja i bratskog odziva, odazvati toj nadahnutoj rieči. Kad se ne poznamo, kao da nas i ne ima. A ima, ima u Hrvatskoj živa srca, ima ljubavi i poštenja, ima vjere i značaja, ima rodoljublja i priegora, ima Hrvatska vjernih sinova vjeri i domovini! — Jedan od njih i Ti si, srebrni jubilarče, pa Ti „Vrhbosna“ stoga iz dubine duše svoje i kliče: Slava!

Mesija.

Potreso se Eden, tvorbe jer zlaćana kruna,
Što u njem je sjala, okaljana pade u prah.
Zatutnjio grom sa zvjezdnog Jehovina truna
Kroz bezmjerni kosmos u silni odjeknuo mah.
Iz Tvorčevih usta plamena iskra se vinu —
Kroz svemir odjekuje prvi ah, čovječji plač, —
Oj pali su, pali! . . ponor sad pod njima zinu,
Pred Edenom sievat će Herubov ognjeni mač!
A s bezdana dolje, gdje Hada vije se plamen,
Iz ždriela prokletstva k nebu zasiknuo smieh,
To demonskog slavlja rugobni, pobjedni znamen,
Nad Edenom vije trofeja se paklena — grieh.
Nad mračnim si carstvom Lucifer krila uzvinu,
Kô divska da raste sotonske moći mu vlast:
„Oj silni Jehova! gle, iskra ona zaminu,
Što duhu svom uze, da srcu tvom bude ti slast.
Ti moćan i silan, moćniji nisi od mene,
Kad moja ti sila gle otela dragulj je tvoj,
U mome da carstvu plamti uz proklete sjene,
Sam proklet za uvieke mojih kô vjernika roj.
A ljubio si ga . . ha ha . . to zemljeno tiesto,
Kom voćke slast draža, no Božanskog duha tvog čar,
U svome si Edenu crvu sazdao priesto,
No slab bje u tiestu tom za te, o Jehova, mar!
Al pravednost tvoja — u plamen si ju upiso,
S kog zàgarih evo ja, blistavi nebeski lik —
U nirvan će rinut sada nebesku si misô,
Kom prah si ovjenčo — uz tvornog si genija klik.
Aj, spoznaje voćka crvu bje čarnija knjiga,
No ti i tvoj Eden — ha ha . . a ljubio si ga! . . .

A ljubio si ga! . . što jeknu zvjezdnom u kraju
Kô harfâ zvuk?
Kô grlica rajskih zamnie u Edena sjaju
Presladki gûk;
U Božanskom Srcu to kliknu Božanska ljubav:
Viek ljubim ga! . .
A s ljubavi Moje rudi cviet vječito ubav:
Cviet oprosta!
Iz korjena Jesse vjekovit on cvast će
Za ljudstvo sve,
Što s ukletvom grieha pred kolievku past će
Svog Mesije!
Čudesnom zviezdom, što se zemlja zove,
Bezbrojni razsu Adamov se rod,
U mutne al je ugreznuo snove,
U bezpuće zaluto mu je brod.
U pravovjernom srcu Izraela
Izbljednu sjaj Jehovinome liku,
A poganska je Venera si svela
Ogromna carstva k svome žrtveniku.
U kaosu zabludjelih duhova
Zaminu ciena ljudskog dostojanstva,
U mrtvoj duši bezsviestnih robova
Utrnu svjetlo Božjeg veličanstva.
Već ne zna čovjek bratskog zagrljaja,
Na zemlji sveno najljepši je cviet,
Razkinut vez je, koji ljudstvo spaja
U ljubavi posvećen koloplet.
Na valu tog kaotičnoga mora
Sve viek za viekom plovi i zamine,
Iz gliba mračnih, razvratnih ponora
Već ljudstvo žudi vedre u visine:
Gdje Božtvo čisto kao sunce sjaje,
Gdje čovjek Božje odlike je cviet,
Gdje iskon svrhu bivstvu svom spoznaje,
Gdje lanac puca s kog na tvar je spet.
Ta, svjetlo dana viek se s noći vine,
Iz krila mračnog viek se otme zora,
I kako guste bile noćne tmine,
Blist svjetla Božjeg viek pobiedit mora!

I planu zviezda! . . . Balaam ju proreče —
U mračnoj spilji sinu njena luč,
Tâ žarka zraka, štono tminu sieče,
U carstvo spasa taj nebeski ključ.
I sinu cviet, što miruhom si bajnim
U ranâ trulež siplje zdravlja sjaj,
I jeknu glas, što zvukom svojim rajnim
Raztvara ljudstvu zlatni, zvjezdni kraj.
Na koljena gle pada čovječanstvo
Pred zibku, s koje Božtvo njegvo sja,
Tuj na vrh vrška ljudsko dostojanstvo:
U slabom čedu — silni Mesija!
Iz kolievke tê zvuk nebeski struji:
Oj čovječanstvo sagni se i čuj!
S nje žudjen, zlatan cviet ti srcu buji,
Tvoj oprostnik, tvoj Mesija je tuj,
Golubče bielo grančicu ti nudi
Sa stabla, kojeg spoznaja je plod:
Da, k istoj meti svi su zvani ljudi,
Da, Eden sja za čitav ljudski rod.
I neka gasne svjetlost nebosklona,
Nek zastre oblak Edena mu kraj,

Nad kolievkom tom plamti zviezda ona,
Putòkaz što je u izgubljen raj.
S nje palma mira burnom srcu niče,
S nje divska misô slabom duhu plije,
S nje zlatna zora tamnom žiću sviće,
S nje rajska himna niemoj duši plije,
Iz kolievke tê kuca Srce ono,
Što ljudstvu kliče: ljubavi sam Bog!
Nad njom odmnieva svietu rajsko zvono,
Što brata zove na grud brata svog!
Tuj da se sljubi protivna si sila,
U jednu misô bratski duh da spline,
U jedan kucaj kucnu bratska bila,
Med braćom bratski da se stieg uzvine!
Tuj nam iz sfera vječne harmonije
Svim ječi žica čovječanskog sklada,
I trozvuk onaj s rajske simfonije,
Koj slaže bratska ljubav, vjera, nada . . .
Koj stieg Hrvatstva žudi da ovine, —
Taj stieg ogreznut u bratimsku krv.
Nek zloduh bratski jednom već zamine,
Nek stare kletve ugine već crv! —
Nad ognjištem da vječnih ideala
Hrvatstvu zlatna nebesnica sja,
Te nas izvede kroz lom mračnih vala
Na sunčan žal, gdje naš je — Mesija!

Eugenija Šah.

Isus Krist.

I. Isus Krist.

Ima znak, koji svietom vlada, i kojemu su priestoli i države svieta podložne; znak, koji u isto vrieme obasjava svojimi zrakami obje polutke. Tko da podvoji i rekne, da taj znak nije znak mira, sjedinjenja i sloge? A ipak nije. Znak je taj — znak protuslovlja. Oko toga znaka podižu se svakojake prepirke, svadje i bojevi već od davnih vremena. Jedni taj znak psuju i pogrdjuju, a drugi ga najžarčom ljubavi ljube. Taj uzvišeni i sjajni znak protuslovlja jest Isus Krist.

Treba da pripomenemo, da ne mislimo ovdje govoriti u tom pogledu o svakom pojedinom čovjeku; jer za svakoga pojedinca bio je i bit će Isus uviek znak protuslovlja. U nas su, kako veli divni apoštol sv. Pavao, dva čovjeka: čovjek puten, koji pogrdjuje Isusa Krista, i čovjek duhovni, koji ga ljubi i nalazi u njem pravi početak uzkrsnuća i vječnoga života.

No mi ne ćemo da govorimo o čovjeku pojedincu, već o čovječjem družtvu, o narodih. I usred toga velikog čovječjeg družtva usadjen je znak protuslovlja: Isus Krist. Čovjek se mora čuditi, kad čuje, gdje se dan današnji toliko govori, da se narodi sbližavaju, da si pružaju ruke, i svi kao da se hoće u jedan narod, u jednu veliku obitelj sliti. Čovjek povjerava svoje misli žici, da ih ona ponese preko oceana sve do u najdalje krajeve svieta; prokopavaju se i provaljuju visoke gore i planine; otvaraju se probitačni putovi i ceste za ljudsku trgovinu i promet, i kao da se svakim danom sve većma izpunjaju rieči velikog proroka: „Najstrmenitije evo planine postaju ravnine." Na sve moguće načine diže se pjesma sveobćem pobratimstvu narodâ.

No uzalud. Ima nešto, što pometa tu pjesmu i to bratimstvo, a to je znak protuslovlja: Isus Krist. Da, Isus Krist razstavlja danas ljude i narode. Dva su danas svieta: sviet, što mrzi Isusa, i sviet, što ga ljubi. Svaki od ovih živi svojim životom.

Sviet, što mrzi Isusa, goji svoju znanost, nu znanost, kojoj je svrha podkopati i prevrnuti temelje sv. vjeri; i sviet, što ljubi Isusa, ima svoju znanost, koja nadvisuje sve ostale znanosti, jer istine svete vjere i razuma dolaze od Boga i čine samo jednu istinu. Sviet, što zavrgava Isusa, ima svoje ćudoredje, nu to ćudoredje ne proizilazi niti iz zakona niti iz zapoviedi; ne će da od ikoga ovisi, već služi jedino surovim nagonom grješne naravi. I sviet, što ljubi Isusa, ima svoje ćudoredje, ćudoredje, što ga je Isus propoviedao. Sviet, što prezire Isusa, ima i svoju politiku, a ta politika u sav glas viče: Ne ćemo Isusa u zakonu, ne ćemo ga u običajih, u školi. I sviet, što ljubi Isusa, ima svoju politiku, a ova politika propovieda i diže glas svoj: Mi priznajemo i vjerujemo u Isusa Krista; mi izpoviedamo, da ljudska družtva ne mogu obstojati, ako nisu oživljena i zadahnuta Isusovim nebeskim dahom. Sviet, što prezire i pogrdjuje Isusa, ima na razpolaganje i veliku moć i silu. I njegova je moć upravo užasna; njegova je moć mač i zakon,

što se podiže na Krista i na njegovu svetu vjeru; on ima uza se kud i kamo veći broj ljudi; u njega je množtvo, što je ono u veliki petak vikalo na Kalvariji: „Propni ga, propni!“ I sviet, što ljubi Isusa, ima svoju moć u rieči svoga Isusa: „Ne boj se, maleno stado, ja sam sviet nadvladao!“

Ima dakle dva različita svieta, i usred njih podigao se znak protuslovlja: Isus Krist. A zašto to? Jer se ne poznaje Isusa. O kad bi se poznalo Isusa, pohrlilo bi se k Isusu, pristalo bi se uz Isusa, ljubilo bi se Isusa, ljubilo bi ga se svim u srcu žarom, i onda bi nestalo svakog protuslovlja i protivljenja, što danas polagano, ali sigurno pripravlja i domovini i cielomu svietu propast i zator. Sviet dakle mora da upozna svog Isusa. Otvorimo svete knjige! One nam govore o Isusu Kristu.

„U početku poznalo se Boga,“ veli Tertulijan, „samo po njegovoj premudrosti i ljubavi.“ Straha se onda još nije poznavalo. Sve je stvorenje pjevalo pjesmu zahvalnicu svomu stvoritelju i velikom dobročinitelju. Angjeli i ljudi, podignuvši bunu na stvoritelja svoga, bili su uzrok, da se otvorio strašan bezdan boli i svakojake nevolje na svietu. „Nebo se i zemlja potrese.“ Nadodje čas, kad srčba Božja kao zamieni mjesto ljubavi, dobrote i milosrdja Božjega. „Nasta velika tišina na nebu, i Lucifer sa svojimi drugovi bi strmoglavljen u pakao.“

Adam i Eva manje skriviše, nego li angjeli. I zato ih Bog ne htjede kao nezahvalne angjele da udari svom oštrinom pravice svoje. Makar i osudjeni na svakojake muke i patnje i na istu smrt, „imali su ipak tu utjehu, da su čuli rieči, što ih Bog upravio njihovoj zavoditeljici, zmiji: „Mećem neprijateljstvo izmedju tebe i žene, i ona će ti satrti glavu.“ Adam i Eva izilazeć iz onoga blaženog mjesta ponesoše sa sobom to obećanje Božje, i njihovi se potomci radovali, jer im ovo obećanje jamčilo, da će ipak nadoći jedanput izbavljenje. Vjera u ovo obećanje kriepila je viekove i viekove nadom čovječja pokoljenja. Vjera u izbavljenje paloga ljudskog roda nalazi se u svih naroda na svietu; ona je temeljni članak svakoj ljudskoj vjeroizpoviesti. Tiekom vremena nju su nekoje kad i kad smiešne zablude ponešto izštetile i prvotni joj sjaj dosta pomrčale, nu nikada ništa nije ju moglo da sasvim izbriše i otme ljudskom srcu i pameti. Ovo obećanje Božje odrazivalo se u mnogih predajah, što ih nalazimo kod starih neznabožkih naroda. Iztok je imao Bolaamovo proročanstvo: „Vidjet ću ga, ali ne sada, gledat ću ga, ali ne iz bliza.“ „Iz Jakova izaći će zviezda i izniknut će šiba iz Izraela.“[1]) Rimu je javio njegov prvi pjesnik Vergil, da se „nov rod spušta s visokog neba na zemlju, da se radja diete, s kojim iztječe željezno doba, a svanjiva zlatno svemu svietu.“[2]) „Začet će se u utrobi Djevice i rodit će se bez zemaljskog otca,“ proricala Sibylla u Delphih. „Onaj veliki Bog rodit će se od Djevice,“ kazivala perzijska Sibylla. I sve do u germanske šume i sve do u najdalja ostrva dopirali traci ove Božje svjetlosti.

A da se ne utrnu ovi traci u poganskoj tmini, odabrao si Bog jedan narod, narod hebrejski, pa ga vodio od jednog do drugog neznabožkog plemena, neka im objavlja velika i sjajna čudesa prošlosti i tajne budućnosti. Da pripravlja sviet za Isusa Krista, to je bio zadatak izabranomu narodu i njegov cilj u povjesti. U hebrejskom narodu odkriva Bog tajne sad na ovaj sad na onaj način glede osobe Isusa Krista. Najprije ga odkriva u prilikah. Ove prilike bile su različiti čini, dogadjaji i osobe, što su prikazivale i preznamenovale obećanog Mesiju, kao, recimo, opisi bilo kojega kralja, na čiji se dolazak čekalo. Ovakovi opisi kazuju se ljudem zato, da ljudi tako laglje i sigurnije upoznaju kralja, što ima doći. Prilika je pako Božji znak, što se ne da oponašati. Mogao je djavao oponašati čudesa, ali nije mogao oponašati prilika. Unapried su bili naviešteni Aleksandar, Kiro, sv. Ivan Krstitelj. No nijedan od njih nije bio unapried prilikovan. A kad je rieč o Isusu, veli angjeoski naučitelj sv. Toma, onda je sva povjest hebrejskoga naroda puna dogadjaji i vanrednimi ličnostmi, što su ga predstavljale i predznamenovale, i kako se izrazuje sv. Augustin: „Čitavo sv. Pismo govori o Isusu“ (tota Scriptura Christum sonat). „Hrid, što se odvaljuje s gore, zastor hrama, što se razkida, vazmeno janje, što se stoječke jede . . .“ sve je to pralik upućenja Sina Božjega i prilika spasenja roda ljudskog. Ima li koji na glasu muž u Izraelu, a da nije, bilo kako mu drago, predznamenovao Isusa Krista? Abel, koji pade mrtav od svoga brata Kajina; Izak, koji kao žrtva nosi breme drvâ na goru; Josip prodan od svoje braće, koju on poslie spasava; Mojsije, koji izbavlja puk izraelski iz robstva misirskoga; najposlie zar Salamon nije valjda prilika premudrosti Spasiteljeve? Zar nas ne vodi u duhu onaj čovjek iz Huske zemlje na

---

[1]) IV. Mojs. 24, 17.
[2]) Ekloga IV. 7, 8, 9.

goru Kalvariju, dok Jona pobudjuje u nas slutnju o njegovu budućem uzkrsnuću?

Daleko bismo zašli, kad bismo pošli da nabrajamo sve pralikove i prilike staroga zavjeta, u kojih je Isus preznamenovan. Viekovi prolaze za viekovi, a Isus se sve većma pojavljuje, sve se jasnije označuje. Kao ruža iz pupoljka, tako se i on sve ljepše razvijao u ljudskoj pameti, prije nego se začeo u prečistoj Djevici.

Uz prilike redaju se i proročanstva. Za stalno unapried kazati ono, što ima doći ili što će se dogoditi, reći će proricati. Pravo proročanstvo može doći samo od Boga, koji sve vidi i sve zna. I jedan jedini prorok, pa zvao se on Izaija ili David, bio bi nam posve vjerodostojan, kad bi nam bio viekove unapried podao onako velebnu sliku budućega Krista. Nu Bog nije htio, da samo jedan prorok naslika sliku njegova jedinorodjenog Sina. Htjede, da to učini više njih, te sviet uvidi, da ih je Bog doista nadahnuo i da im je On sâm ravnao rukom. Bog podiže proroke iz svake dobe i svakoga staleža. O koli je divotna i velebna slika Isusa Krista, što nam ju naslikaše proroci Božji! Koli golemo čudo, što nam ga sveti proroci stavljaju pred oči! Čitajmo ovaj životopis Mesije, koji je imao da bude pravi izbavitelj i preporoditelj svih jezika i naroda čitavog svieta! Taj životopis najjasnije i najljepše nam kazuje božanstvenost kršćanstva.

Ni na što se nije u ovom životopisu zaboravilo. Kristovo rodoslovlje započima sa ženom, koja će „zmiji glavu satrti.“ Nu potomstvo ženino dieli se tiekom viekova u više naroda, a komu će od njih biti dano veliko obećanje? Onaj „pravedni Gospodin“, onaj „mogući savjetnik“ imao je proizaći iz onoga naroda, komu je glava Abraham, pa njemu doista i reče Gospodin: „Postat ćeš otcem velikog naroda, i u tebi će se blagosloviti svi narodi.“ Ove rieči pokazuju nam budućeg Spasitelja u pravom svjetlu, jer je On u istinu imao da bude Spasitelj svih naroda a nipošto samo pojedinih plemena i naroda. Abraham je imao sina Izaka. I Bog reče Izaku: „Narodi će se u tebi blagosloviti i u Onom, koji će od tebe izaći.“ Izak je imao dva sina: Ezava i Jakova. I Bog se javi Jakovu i reče mu: „Namnožit ćeš se kao piesak na zemlji i kao zviezde na nebu, i tvoji će se potomci blagosloviti i u tebi svikoliki ljudi na zemlji.“ Jakov je imao dvanaest sinova, od kojih je nastalo dvanaest plemena. Koje će biti ono sretno pleme, od kojega će poteći Mati Spasiteljeva? Evo ganutljiva prizora! Patrijarh Jakov na umoru. Oko njega dvanaest njegovih sinova. Duh Božji uze Jakova, i sveti starac na pragu vječnosti pokazuje na Judu i progovara mu: „Juda! Tvoja će te braća častiti i sinovi tvojega otca klanjat će ti se. Palica vladalačka ne će se dignuti od Jude, sve dok ne dodje koji ima doći, i na kojega čekaju narodi.“ Sad znamo, iz kojega naroda i plemena ima da dodje veliki Izbavitelj narodâ. Da vidimo još obitelj, od koje će se On roditi. Prorok Izaija progovara: „Izniknut će šibljika i procvast će prekrasnim cvietom... Nad njim će počivati duh Gospodnji... On će se svietu pojaviti kao zastava usred naroda, i ljudi će mu se klanjati. Iz kuće Davidove izaći će Djevica, i ona će začeti i roditi Sina, čije će ime biti Emanuel (Bog s nami). Ovaj će prosvietliti narode[1]) i diete će se ovo nazvati: divni, savjetnik, Bog silni, otac budućega vieka, knez mira. Kraljevstvo će se njegovo razširiti i miru ne će biti kraja: on će sjediti na priestolu Davidovu, i kraljevstvo će mu njegovo pripasti, da ga učvrsti i ukriepi sudom i pravdom od sada i do vieka.“[2])

Tako eto kap krvi, od koje se imalo da načini srce Marijino, silazi sa grješne žene na bezgrješnu Djevicu. Ona prelazi od Adama na Noa, od Noa na Abrahama, od Abrahama na Izaka, od Izaka na Jakova, od Jakova na Judu, i tako sve dalje do Marije, do Isusa.

Gdje nalazimo tomu šta nalik? Evangjeliste nam navode ovo rodoslovlje, a ovo rodoslovlje odgovara točno svemu, što su proroci stotinu i hiljadu godina prije bili već unapried kazali!

A dje će se taj Mesija, taj Spasitelj svih naroda roditi? Hoće li u Rimu, u glavnom gradu svieta? Hoće li u Jerusalemu, u glavnom gradu odabranog naroda? Mihej, koji je živio od prilike 700 godina prije Spasitelja, proriče: „I ti Betleheme Efrato, ti si najmanji medju hiljadami Judinimi: iz tebe će mi izaći koji će biti gospodar u Izraelu, i izlazak je njegov od početka, od dana vječnih.“[3])

Kako vidimo, ova se proročanstva ne odnose samo na jedan narod, na jedno koljeno ili na koju porodicu ovoga naroda, već svom sigurnošću označuju ona i mjesto, gdje će se Spasitelj poroditi.

[1]) Iz. 12, 1.
[2]) Iz. 9, 6., 7.
[3]) Mih. 5, 2.

No kad će doći taj toli željno Očekivani? Agej kaže, da će doći prije nego se razori drugi hram: „I napunit ću dom ovaj slave... Slava će ovoga posljednjega doma biti veća nego onoga prvoga, veli Gospod nad vojskami." [1]) Patrijarh Jakov proriče, da će doći odmah iza propasti kraljevstva Judina: „Palica vladalačka ne će se dignuti od Jude, ni vodj od bedara njegovih, sve dok ne dodje koji ima biti poslan, i on će biti očekivanje narodom." [2]) Daniel nadovezuje: „Od proglašenja zapoviedi, da se opet sazida Jerusalem, do Krista kneza proteći će sedam tjedana i šestdeset i dva tjedna. I poslie šestdeset i dva tjedna bit će Krist ubijen... I on će učvrstiti zavjet u jednom (sedamdesetom) tjednu; i u polovini tjedna nestat će prinosa i žrtava." [3]) Pod ovim tjednom valja uzeti vrieme od sedam godina, i računajuć ovako vidjet ćemo, da se je ovo proročanstvo do u slovo izpunilo.

Nemaju li dakle ova proročanstva nešto neizreciva u sebi? Zar nas ne sile, da im se čudimo i divimo?

Nu to još nije dosta. Doslie su nam označene samo glavne crte iz života Mesijina, a sveti su nam proroci i pobliže opisali sav njegov život na zemlji. Tako gleda Agej, kako se otvara nebo nad Betlehemom, kad se rodi Isus; kako njegova pojava na ovom svietu snebiva i udivljuje sva potonja pokoljenja i plemena: „Još malo, i potrest ću nebo i zemlju i more i kopno i pokrenut ću sve narode svieta." [4]) David gleda, gdje sveta tri kralja hrle sa iztoka u Betlehem, da se pomole novorodjenomu Mesiji. Gleda, gdje ga darivaju zlatom, tamjanom i mirhom. Proroci opisuju njegovu skromnost i krotkost, njegovu vanrednu ljubkost i sućut sa jadnim i nesretnim čovjekom. Vide nadalje, kako ozdravlja sliepe, gluhe, nieme i hrome. Vide, kako će se uza sva ta čudesa Židovi o njeg sablazniti. Proroci gledaju u duhu svu njegovu veličinu i slavu, gledaju njegov uzvišeni priesto, njegovu Crkvu, što se širi po svem širokom svietu, njegovo kraljevstvo bez kraja.

Kako? Zar gledaju veličinu i slavu njegovu, a ne vide njegova poniženja, njegove muke i boli? Ili im je možebit sjaj njegove veličine zasjenio oči? Nipošto. Da vidimo dakle, kako ti sveti ljudi opisuju i njegove muke i boli. Gledaju ga proroci kao čovjeka, na kojem nema ni sjaja ni ljepote, kao čovjeka zadnjega od svih, kao čovjeka, koji uzima na se sve naše boli i nevolje, kao čovjeka gubava, od Boga udarena i ponižena, kao čovjeka ranjena za naše priestupe, izbijena za naša bezzakonja. On trpi za nas i ne otvara usta svojih; kao janje vode ga na zaklanje. Oni mu vide ruke i noge probodene; oni mu prebrajaju kosti; gledaju, kako ga okružili neprijatelji kao lavovi, što riču, i kao ljuti psi. Oni motre, kako ga i njegovi učenici ostavljaju, kako ga jedan od njih i izdaje za trideset srebrnika, a izdaje ga licemjernim cjelovom. Oni ga vide ubrojena medju zločince, vide, kako vojnici ždrieb bacaju na njegovu haljinu. Motre nadalje, gdje salazi u grob i slavno ustaje iz groba, da uzadje k Otcu svome u slavu nebesku. Najposlie svečano navješćuju, da će grob njegov biti slavan. Sve ovo vidjeli su evangjeliste na svoje oči, a vidjeli su na svoje oči upravo ono, što su proroci bili prorekli tolike i tolike viekove prije.

Uzmimo sad ono, što sveti ljudi proriču o njegovu kraljevstvu! „Ja ću im poslati Duha svoga; dat ću im duh novi i novo srce; sklopit ću nov ugovor s narodi; lav i janje živjet će zajedno." A zadnje proročanstvo kao da meće krunu na ovu velebnu sgradu. Ono se odnosi na sv. misu: „Moje će ime biti veliko medju narodi," govori Bog na usta proroka Malahije, „i na svakom će se mjestu žrtvovati mojemu imenu i prinositi čistu žrtvu." [1])

Tko u čudu da ne uzklikne: Kakov poredak, kakov sklad, kakova velebna i živa slika otvara se eto pred našim očima! Kako da ne vidimo ovdje prst Božji, kako da ne pripoznamo u tom skladu djelo Božje? O jest, proročanstva nam ova već sama dostatno dokazuju, da je Isus Krist pravi Bog.

Ima li koji na svietu prigovor ovomu očitom skladu, ovoj tolikoj četi glasnika Božjih, koji su tolike viekove unapried prorekli došašće Isusovo na sviet? Hoćemo li reći, da su se ovi proroci medju se dogovorili? Ne možemo, pa da i hoćemo, jer proroci nisu živjeli u isto vrieme ni na istom mjestu, pa se nisu mogli dogovarati. Ili da posumnjamo o vjerodostojnosti ovih proročanstva? Ne možemo ni to, jer su proročanstva bila, kako već vidjesmo, pobilježena viekove i viekove prije, nego li je došao Mesija na sviet; a da ne bude nikakve ni najmanje sumnje, odredila je Promisao,

[1]) Ag. 2, 7., 8., 10.
[2]) Mojs. 49, 10.
[3]) Dan. 9, 24.
[4]) Ag. 2, 7.

[1]) Mal. 1, 11.

da se Stari zavjet još 300 godina prije dolazka Isusova prevede u grčki jezik. Ili su se možebit proročanstva onako slučajno prorekla? Njihova mnogostručnost, njihovo obilje i onaj divni sklad, što postoji medju njimi, ne daju nikako, da se i za čas samo pripišu slučaju ili čovječjem računanju. Moramo, htjeli ne htjeli, kazati, da su djelo Božje, da su sva do jednoga izljev njegove premudrosti i dobrote. Jesu li se ova proročanstva izpunila u Isusu Kristu? Otvorimo sveto evangjelje, da se uvjerimo! Kakovo suglasje, kakov sklad izmedju starog i novog zavjeta! Kad ne bismo znali, da su ova proročanstva prorečena tolike viekove prije porodjenja Isusova, gotovo bismo pomislili, da su ih povjestničari sa svimi onimi pojedinostmi, što ih u njih nalazimo, pobilježili istom iza uzašašća Isusova na nebo. Zato i veli sv. Pavao: „Proroci su svjedoci, koji svjedoče za Isusa." I sv. Petar pozivlje se na proročanstva. Sv. Pavao i sv. Petar najviše su se od svih pozivali na sveta proročanstva, kad su propoviedali Hebrejem svoga propetoga Isusa.

Nu moglo bi se primietiti: Proroci su naviještali, da će Mesija osnovati veliko i sjajno kraljevstvo, da će sjediti na priestolu Davidovu, da će mu biti pokorni svi narodi svieta, da će njegovo kraljevstvo na vieke trajati; a kamo ta veličina, kamo sjaj njegova kraljevstva? Ne zaboravimo, da je u isto vrieme prorečeno i njegovo poniženji, njegova muka i smrt. Proročanstva, što opisuju njegovu moć i silu, sjaj i veličinu njegova kraljevstva nisu ni malo pretjerana. Oni velebni potezi i crte njegove veličine i kraljevstva odgovaraju posvema istini, jer se odnose na pravu veličinu Isusovu, na vrhunaravnu njegovu veličinu, na njegovo duhovno kraljevstvo, to jest na svetu Crkvu, koja se na naše oči svaki dan sve više i više širi po svem svietu, a ne će se prestati širiti, dok je svieta i vieka. Ovo kraljevstvo nema kraja jer prelazi sve prostore i sva vremena. Ono se nastavlja u vječnosti, u nebu. Nema li svaki veleum svoju krunu, makar se ona i ne vidjela? Ne resi li glavu čovjeka svetca sjajan vienac, što ga mudraci ovoga svieta preziru?

Kraljevstvo Isusovo jest kraljevstvo Božje, i zato treba da ga cienimo. Recimo, koje se kraljevstvo može izporediti sa kraljevstvom Isusovim, što vrši svoju vrhovnu vlast nad duševnošću i srcem? Ne pobjedjuje li kraljevstvo Isusovo uviek i najljuće neprijatelje svoje? Ne slavi li slavlje nad griehom? Mogao bi tko reći: Nu Židovi nisu pripoznali Isusa Krista. Ove rieči baš nam dobro dolaze, jer su već ovu istinu proročanstva unapried naviestila. Taj prigovor samo nam jače dokazuje, da je kršćanstvo božansko djelo. Zasliepljenost i tvrdokornost židovsku prorekli su proroci, kao što su prorekli i Mesiju. Moglo bi se prigovoriti: Slučaj htio, pa se stara proročanstva izpunila u osobi Isusa Krista. Nu ova se proročanstva izpunjaju još i dan današnji, a zar je slučaj vrieme od 1900 godina? Čuje se još prigovor: Isus je proučio sva ta proročanstva, pa udešavao svoj život prema njim. I ova eto ludorija morala da se čuje u svietu! Bezvjerska doista lakovjernost! Kakovim se još kamenom laži ne će nabaciti na Isusa Krista! Ta kako je mogao Isus da prilagodi sav svoj život tolikim proročanstvom? Kako si je mogao odabrati vrieme i mjesto svomu porodjenju? Kako naći Judu, da ga proda za trideset srebrnika, da ga izda cjelovom, a onda da se objesi? Kako umrieti na križu, uzkrsnuti i učiniti, da mu se sviet kao svomu Bogu klanja?

Golgotski mučenik.

Uvod.

Dvanaest godina dubokog mira, kakova ne pamtio sviet od vieka Nume Pompilija, bilo povratilo čovječanstvu mrvicu žudjena pokoja. Sada se svidje Bogu, da zirne na zemlju velebnim pogledom milosrdja i ljubavi svoje, te On sadje s neba pod prilikom čovjeka a u svrhu, da očisti oskvrnjenu zemlju svojom Božanskom krvlju.

Vanredni dogadjaji imali da navieste njegov dolazak, i oni su bili doista predteče njegovi.

Izkvareni štovatelji Omirova Olimpa, robski dvoranici Kapitola mlitavili su i malaksali u krilu dangube i razkošja.

Zadivio ih nepomućeni mir taj, i oni se uputili do u hram, da upitaju proročište Apolonovo, dokle li će potrajati taj mir?

Proročište im odvratilo: „Dotle, dok jedna djevica rodi.“

Po naravnom zakonu bio taj dogadjaj nemoguć, stoga udariše nadpis nad glavnim ulazom u hram: Hram vječnoga mira.

Istodobce proreče Sibila kumejska, tâ nadahnuta proročica, dolazak Spasiteljev. Oktavijan August sazva svoje vieće, da bi izpitalo Sibilu. Uzhtio vladar da sazna, hoće li se roditi čovjek veći od njega. Dok je cesar čekao na odgovor, pojavi se najednom oko sunca zlatan kolobar. U središtu toga sjajnog ognjišta vidjela se jedna djevica s nejakim čedom u naručaju. Sibila izpruži ruku za bajovnom pojavom i klikne proročkim glasom: „Ovo je diete veće od tebe, pokloni mu se!“ U isti čas ozva se tajinstveni glas: „Evo žrtvenik Svevišnjega!“ U spemen tomu čudesnom dogadjaju sagradjena je na mjestu, gdje je bila palača Augustova, crkva i samostan Santa Maria dell' Ara Coeli.

Slavospjev angjelâ bijaše već zamnio pastirom u otajstvenoj noći. Oni ostaviše hrlo svoje potleušice i stado, pohitješe u priprostoj sniženosti svoga srca pred jaslice, u kojih je počivao na rukovetu slame Sin ponizne Djevice iz Nazareta.

To Novorodjenče bijaše Mesija, koga naviestiše proroci, Spasitelj izgubljenog svieta, Sin Boga živoga.

Poganska božanstva prignuše svoje ohole glave pred Isusom, Bogom krotkosti i siromaštva, koga je tiekom dugih godina vidjevao sviet gdje traži nevoljne i nemoćne, da dieli s njimi priegor i patnje, bolove i žrtve, i da im udahne u dušu slovo preslatke nade: „Blaženi koji plaču, jer će biti utješeni.“

Čovječanstvo kao da osjetilo u srcu klicu novog života, pa ako je i nadalje još padalo k zemlji, iznemoglo od suza i znoja, ipak je odsele bar uzmoglo da vine svoje suzne oči prema nebu i uz te tihe suze da čeka dan plate i pokoja vječnog.

Istomu robu, koji se nemoćno trzao u okovih svojih, zadrhtalo srce od milja, zatalasala duša od radosti, kad mu dirnula uho ona božanstvena rieč, sigurno jamstvo njegove buduće slobode: „Svi smo braća.“

Nevoljnici grnuli odasvud k Isusu, Božanskom pastiru dušâ, koji je prolazio gradove i sela i tražio posvuda bolestne, da ih izcieli, žalostne, da ih utješi, uboge, da ih blagosivlje.

Isus se pojavio na zemlji kao angjeo dobrote. Pojavio se u Samariji, u Hanaanu, u Betaniji, u Galileji, u Jerusalemu. Narod oko njega zanesen s harnosti i ljubavi, sipao preda nj paome i cvieće, proglasio ga Bogom svojim, molio ga uz suze, da nauča i tumači taj svoj novi i čudesni nauk.

Bukom prolietalo od usta do usta njegovo ime, njegova nauka, slava njegovih čudesa. Orilo se to svietom sve s kraja na kraj. u njednoga dana zapela besjeda Božanskog Učitelja: „Svi smo braća“ o uho starješina i svećenika jerusalemskih. Tirani uzdrhtaše u svojih palačah. Pogledaše oko sebe plahim, prietećim okom. Odlučiše uništiti to miljenče puka, koje se drznulo nazvati kraljem farisejâ, Bogom čovječanstva, i čija zanosna rieč već uzela da pridiže taj iznemogli narod.

Uhitiše ga dakle, izpitaše ga, a sveta očitost njegovih odgovora razpiri još samo više njihovu srčbu, izazva smrtnu osudu njegovu. U povriedjenoj svojoj oholosti, u nemoćnom svom biesu podigoše Spasitelju znak najsramotnije smrti. Isus Krist uzpe se na Kalvariju i izdahnu na drvu križa. I položen bi u grob, iz kojega treći dan ustade živ i proslavljen.

Proročanstva prorokâ izpunila se. Suze Spasiteljeve padoše čovječanstvu na srce kao zlaćane kaplje nebeske rose. Njegove rieči postadoše neizcrpiv vrutak Božanske utjehe. Njegova krv postade dragocjeno sjeme kršćanske vjere. Njegov križ, taj uzvišeni znak našega spasa, ključ nam je u liepi raj.

Apoštoli Isusovi, naučitelji nove vjere, razširiše se po svem širokom svietu i podvrgoše ga ne silom, već osvjedočenjem, presvetoj vjeri Isusa Krista.

Rimski amfiteatri, tamnice, lomače služile su samo, da povećaju broj kršćana. Neron, Domicijan, Komod, tâ tri ljuta krvnika roda ljudskoga, žrtvovaše više od milijun nevinih kršćana. Nu „krv mučenikâ bila sjeme kršćana,“ rekao je Tertulijan.

I kao da ne bila dosta tolika i takova čudesa, da potvrde Božanstvo Spasiteljevo. Još pade i grad ubojica, pade Jerusalem. Zauzeše ga i razoriše vojnici Vespazijanovi i Titovi. Zatrpaše pod njegovimi ruševinami milijune Židova, što se bili sakupili na vazmene svečanosti.

I tako se obistiniše rieči Krista, koji je naviestio skori razor Jerusalema i njegova hrama.

To je slied dogadjajâ u našoj pripoviesti. Prije no se latismo pera, proučavali smo brižno

sveto Pismo, ćudoredje i običaje u Židovâ, da i pjesničke predaje Iztoka.

Pazili smo svom pomnjom, da se ne zadijemo gdje u ovoj radnji o dogmu i povjest. No ipak glavni smjer bio nam pred okom, da ju naime zaodijemo u sveto pjesničko ruho, što zahtieva, kako nam se čini, i sâm značaj ovoga djela.

Plaho se latismo pera; no u živoj vjeri, u svetom zanosu i žarkoj ljubavi za Božanskoga Golgotskog mučenika crpali smo oduševljenje i odvažnost, da djelo izradimo i dokrajčimo, te ga čuvstvom smjernosti, radosti i sreće položimo svojim štiocem na krilo.

Onim, koji će štijuć ovo djelo ocjenjivati njegovu vriednost, evo smjerne riečce: Ne pomišljamo mi u snu, da pripišemo ovomu djelu kakovu važnost. Smatramo ga tek pješčanim zrncem, što ga doprinesoše naše ruke velebnoj sgradi kršćanstva, tome neizporedivu remek-djelu našega Spasitelja, Isusa Krista, živoga Boga.

KNJIGA PRVA.

Dizma.

Što li je sv. Pismo nego slovo, koje je Bog poslao ljudem? Molim vas, da dnevice proučavate i razmatrate rieči našega Spasitelja. Po njegovoj bo rieči upoznat ćete ga."
Sv. Grgur Veliki. Knj. IV. posl. 39.

POGLAVLJE PRVO.

Narod bezdomac.

Oj bajno ti galilejsko nebo! Nikada ne utonuše moje zjene zadivljenim miljem u pjesničke boje tvojega sumračja. Čarobna ti karmelska goro! Moju grud nije prodahnuo balzamni dašak tvoga sladjahnog povjetarca. Dražestni vi jordanski žali! Moja grješna usta nikada se još ne orosiše na čistome vrutku vaših posvećenih vala.

Blagosloveni ti vrhunče Kalvarije! Moj korak nije koracao vapnenastim kršem, što ga natopila Božanska krv i Materine suze. — I ti Tabore stari, kojega uzvišeni vršak bio ono podnožjem Božanskomu kralju, kad ga obavio zlatni oblak nebeski, te On zasjao vas u preobraženom sjaju: čuj! večernji lahor, što drhće lišćem tvojega dûblja, nikada nije ljubnuo vrućega mi čela.

Bezsmrtni Libanone, koji se dižeš poput veličajne obsjene zračne pred okom sviju vremena! Presladjahni miris tvojih cedara, blistavi odsjev sa častnih tvojih glavica nije me još nikada zaustavio, da ti se divim iz krila slikovitih dolina zaklejskih. I ti napokon, nepristupni vrhunče sabinske gore, koji ledenom usnom vječnoga sniega cjelivaš sjajni lazur nebeski, gle, vlažni onaj prašak, što ga večernji lahor diže i siplje na sjedine tvoje, nikada još nije natrusio moga odiela, nikada još pirnuo u moje zjene!

Nije mi se nasmijala sreća, da te vidim, bajna, pjesnička Pâlestino! Moje se oči nisu nasladjivale dražestnimi prizori poljana zabulonskih, posutih vječnimi ljubicami. O, kako im zavidim, onim plemenitim putnikom, onim kršćanskim hodočastnikom, koji prekročiše daleke krajeve one, napučene nekoć od dvanaest plemena, od gore Hermona do velerieke čarnoga Misira, od brdina galaadskih do burnih obala zapadnoga mora!

Povjest tvojega naroda bila mi je vazda knjiga miljenica, odkad moja djetinja usta stala sricati početna slova.

Ali vaj! Što li je sada od djece Abrahamove, od djece Jakovljeve? Gdje je taj narod izraelski, narod toli mudar, toli hrabar, narod, iz kojega se rodiše proroci? Gdje li su ona plemena, što proslaviše imena poglavica svojih? Gdje im je zavičajno ognjište sada? Koja li im danas zemlja domovina?

Bog se rodio med njimi, a krv toga Boga, što ju proliše, pala na njihove glave kao težka ukletva, pa ih razniela svietom poput slabašnih vjetrom vitlanih slamaka. Rimski orao ostavio samo ruševine na mjestu njihovih ponositih gradova, kojim zadade smrtni udarac pobjedonosni mač Romulove djece. Sablastne sjene Vespazijana i Tita kroče još po krvavih ruševinah jerusalemskih i mame iz očiju makabejskim potomkom suze strave, suze sramote i boli.

Kucnuo je čas, što ga naviestili proroci. Gavrani i orlovi, što kružili iznad strmina libanonskih, spustili se na glas Božji nad prokleti grad. Oštrim svojim kljunom, željeznimi nokti razdirali srce bogoubojicam, a ono, što je još preostalo od strahovite katastrofe, bilo njihovoj djeci tek nastavak prokletstva, život bezdomaca, žigosanih i razpršenih do konca viekova.

Proročanstva se izpuniše. Sionski hram ne ponosi se više veličajnim predvorjem svojim. Zlatna njegova vrata ne otvaraju se više pred židovskim

svećenikom. Djeca Jakovljeva ne dolaze više da žrtvuju tu na oltarih svomu nevidljivom Bogu. Zaniemiše harfe i psaltieri Judinih kćeri, i svetište nad svetišti ne odjekuje više sladkočarnimi zvuci Izraelove pjesme.

Doista, oj ukleti narode, glasnik Jehovin, Mojsija, ne će više doći, da te vodi pustinjom. Uzalud izčekuješ svoga Mesiju — osloboditelja. U tvom krilu bila je njegova kolievka, no ti si pljuvao u njegovo lice, ti si prolio njegovu krv. I njegova kletva počiva sad nad tobom kao žig vječne sramote. Ah, ne očekuj više, da će ti još poljane gabaonske procvasti Jozuinimi lovorikami, da će se napojiti krvlju one petorice kraljeva, što ih poslao Adonisedek. U ovoj bitci, što potrajala čitava tri dana, borio se sâm Bog za tebe, a taj te sada Bog udario svojim najstrahovitijim prokletstvom!

Barjak Makabejaca ne će se više vijati neprijateljskom ti Samarijom. Hrabri sinovi Matatijini ne će više udariti svoj šator na visokih vršcih Garizima. Debora ne će više krojiti pravdu u sjeni palama efraimskih, i piev o jakoj ženi ne će više razplamćivat u borbi hrabrost Izraelovoj djeci.

Pobjede tvoje ne će se više pružati od obala Sredozemnog mora do žala eufratskih, kao ono za Davida kralja, pomazanika Gospodnjeg. Salamun, tvoj mnogoljubljeni kralj, ne će više ploviti put Ofirske zemlje. Ne će više on prolaziti ulicami svetoga grada na svojih korintskih kolih od mjedi, s nadpisom od samih alema na čelu: Ja te ljubim, divni moj Jerusaleme!

Kraljica od Sabe, blistava i sjajna kao more od zlata, srebra i dragog kamenja, koju privlačio glas o tvojoj mudrosti i moći, ne će te posjetiti više na svojoj devi, da dariva tvoga kralja s tri slona krcata miomirisom, mirodijami, zlatnim prašķom i dragim kamenom. Tvoje trgovačke ladje ne će više ploviti uz žale Crvenoga mora, ni uz obale iztočne Afrike, kao ono u Josafatovo doba. Sinovi tvoji ne će naći u progonstvu drugog Zorobabela, da ih izvede iz sužanjstva u zapuštenu domovinu, da na razsulinah njezinih iznova podigne hram, što ga sagradiše tvoji predji.

Narode Abrahamov! Tvoje ime jest žig, tvoja domovina jest progonstvo! Kazna, što ti ju dosudio Bog, jest strahovita, ali još je strašniji bio tvoj zločin, jer si prolio krv Onomu, koji te proglasio svojim odabranim narodom. Zatvorio si svoje uho njegovu slovu, svoje oči njegovim čudesom. On htjede da te skupi pod krilo ljubavi svoje, kao što kvočka skuplja piliće svoje, a ti si ga žrtvovao, ti si ga ubio u cienu njegove neizcrpive ljubavi.

„Jerusaleme, Jerusaleme! Ne će ostati od tebe kamen na kamenu!“ On sâm rekao ti je to, i izpunila se njegova prietnja. Tvoja zaminula slava sada je tek skup ruševina, nad kojimi lebdi ukletva Božja i vapi neprestano u tvoju dušu: „Plači, oj plači, nezahvalni grade!“

POGLAVLJE DRUGO.

Sámac na svietu.

Nebo bilo naoblačeno, noć tamna, a sjeveroiztočnjak duvao ledenim dahom. Stražarica noćna, samotna sova, ozivala se od časa do časa otegnutim glasom, a turobna joj se jeka gubila u dubljini jaruga. Mjesec virnuo kad i kada kroz to oblačje, što ga zastiralo, i spustio onda trak svoga čistog, sladjahnog svjetla na visoke vrhunce samarijskih brdina, što se kočile poput crnih u okove okovanih sablasti. Brdo Hebal, nepristupnije, turobnije, plahovitije od svoje braće, kočilo se posred toga gorskoga lanca poput diva, što se prieti i proklinje bezbožtvo buntovnika Samaritanaca.

Sjevernjak uze naskoro da struji kroz granje i kroz pukotine pećina. Istodobce protegnuše se munjevni oblaci od žala zapadnoga mora do mirnih obala Jordana. Iz daljine dopirala mukla tutnjava groma, predteča blize oluje. Zračište gustilo se od časa na čas. Iz parne mu grudi već stale da padaju naglo na zemlju krupne kaplje kiše. Sve je naviештalo jednu od onih strahovitih oluja, što toli često iznenada uzbjesne pod nebom Palestine.

Bezbrojne plahe munje križale se kroz noć, a tutnjava groma, što se muklo razliegala u šir neba i planine, podvostručila svoju veličanstvenu jeku u drági i planini. Na visokom vrhuncu brda Hebala dizao se gradić poput orlova gniezda vrh timora nad ponorom. Na oko bio gradić priprost i taman s pocrnjelimi i trošnimi zidovi. U toj mrkoj tvrdjavi, koje nam je postanak nepoznat, prebivala u vrieme Irudovo četa zlikovaca.

Vodju im, mlada čovjeka od jedva kojih dvadeset godina, no hrabra i smjela, nagnala na taj pogibeljni i pustolovni život žedja za osvetom. Siguran za svoje tlo vraćao se sa svake pustolovine u svoje nepristupno gniezdo, da dieli sa drugovi svojimi razbojnički plien.

Plameni bliesak razsvietli naglo tamno nebo, i o crvenkastom njegovu sjaju vidjelo se nekoliko

ljudi, koji se spuštali razrovanim obronkom brda Hebala prama jarugam garizimskim. Noćni putnici stupali šuteć, ostaviv za sobom tvrdjavu brda Hebala; ne hajali za oluju, što se razbjesnjela u šir, kao ni za gustu tminu, što ih ovijala. Medjutim učestao oganj iz oblaka. Plaha mu svjetlica padala na tajne putnike, ožarujuć ih svojim trenutačnim odsjevom, što pokazao bistroj zjenici, da ih ima osam na broju. Njihovo odielo na pola židovsko a na pola rimsko, njihovo od sunca izgorjelo čelo, njihove neuredjene brade, sve na njih davalo im divlji, dapače okrutan biljeg.

U njihovoj sredini bio mladić. Svojim izgledom čudnovato se razlikovao od svojih drugova. Bio vitka stasa. Lice mu odavalo očitost i smjelost. Nijedna crta na tom licu ne odbijala te ni u čem. Mladić bio gotovo liep. Bio to vodja razbojničkoj četi. Hrabrost ga njegova, makar i mlad bio, učinila poglavicom. No gledajuć ga u toj divljačkoj četi rekao bi prije, da je njezin uhićenik nego li vodja, da mu nisi vidio u desnici kratko koplje na tri šiljka, što ga rabili onda carski vojnici, a za pasom mu se ljeskao široki samaritanski bodež.

Mladomu vodji bilo ime Dizma, ime, koje je ovjekovječio iza trideset i dvie godine Mučenik križa na Golgotskoj gori, božanski Odkupitelj svieta. Dizmin otac bio čestit draguljar u Je usalemu. Od svoje najnježnije dobe pokazivao Dizma veliku ljubav naprama mladjoj od sebe djeci i duboko štovanje naprama starcem i ganutljivo počitanje naprama mrtvim. Što stariji bivao, to se i većma razvijale ove pobožne sklonosti njegova srca, tako te i uzorom postade svojim vršnjakom.

No jednoga dana ostade Dizma sirotče. Ubogo diete dugo oplakivalo nepredvidjenu smrt svoga predobrog otca. Onda pošlo crvenih još od plača očiju da naruči grob, što ga stajao dvanaest stotina obola.

No kako li se začudi, kad vrativ se kući, gdje se još kočilo na odru ledeno tielo njegova otca, zateče tu tri farizeja, tri rimska centuriona i sudbenog činovnika u namjeri, da zapliene malenu imovinu ubogom draguljaru.

„Šta ćete ovdje?“ upita ih u čudu Dizma.

„Ovlašten zakonom pravnim i podporom rimske vlasti došao sam da uzmem, što mi je dugovao tvoj otac.“

„Usta moga otca sledila su se od smrtnoga daha, i on ne može da ti odgovori. No prisižem ti nevidljivim Bogom Abrahamovim, Izakovim i Jakovljevim, da mi on nije ništa rekao o tom dugu.“

„Farizej, komu od godina pobielješe kose, i koji prigiblje svoje čelo pred žrtvenikom sionskim, ne laže. U ostalom evo svjedokâ toga zajma, što mi ga duguje tvoj otac. Sve, što posjeduje, nije sigurno ni treći dio one svote.“

Dizma preneražen, povriedjen, strvenim srcem od boli, ne uzmognu ni rieči da odvrati. Svjedoci potvrdiše, da farizej ima pravo, i sudbeni činovnik dovrši svoj posao ne hajuć ni malo za goruću bol mladog sirotana.

„Budi dakle, starče,“ proslovi napokon Dizma. „Uzmi sve, što imam, sve! Uzmi mi i to odielo i krevet, ako hoćeš. Ne branim ti. Mlad sam i još sam čil, a ne plašim se, hvala Bogu, râda. Nu za jednu te samo milost molim.“

„Kakvu?“ reče farizej ledenom hladnoćom.

„Uzajmi mi dvie hiljade obola! Vratit ću ti ih.“

„Dvie hiljade obola! Jesi li poludio, mladče? Pa da mi vratiš toliku svotu?“

„Radit ću za tebe, uztreba li, čitav svoj život.“

„Ne mogu nikako da pristanem na to.“

„Prodaj me kao roba, ako hoćeš.“

„Farizej izraelski ne smije da proda odvjetka svoga plemena.“

„Zaklinjem te, starče, svetom sinagogom, ne odbijaj mi umolbe!“

„De svršimo!“ poviče farizej, očevidno razgnjevljen.

„Promisli dobro, što radiš,“ reče sad Dizma stiščuć zube od biesa.

„Prietiš li mi?“

„Ne, svjetujem ti samo.“

„Prezirem te!“

„Promisli, da je ta svota odredjena za ukop momu otcu!“

„Zar grobovi za uboge? Nema li za njih buništâ?“

„Kukavico!“ krikne Dizma prihvativ svojim snažnim rukama staroga farizeja za grkljan, „zajedno ćeš s mojim otcem u grob!“

Gledaoci toga burnog prizora iztrgnuli medjutim, no ne bez napora, starog farizeja iz ruku Dizminih. Dva sata zatim bacili mladog sirotana u tamnu uzu tvrdjave Antonije.

Dizmi moglo biti tada jedno osamnaest godina.

U toj se dobi ne umiju još strasti suzpregnuti ni zatajiti. Našav se sâm u svietu, med tim crnim i vlažnim stienjem, zaplače kao malo diete. Sjetio se milovanja svoje nježne majke i pečalne sramote, nanesene mu nad mrtvimi ostanci njegova starog otca.

Pogled na 1898.

Pada nam najprije u oko šestdesetgodišnjica pontifikata Leona XIII. I ona je opet jasno svietu pokazala, kolik ugled uživa stari sužanj vatikanski; pokazala je, da je papinstvo od Boga i da ono slavlje slavi, i kad se na njega diže sila i pakao. Na pomazanika Gospodnjega, na Otca kršćanstva ustaje se danas u njegovu vlastitom gradu. Šta se je sve sagriešilo lani u Italiji proti Crkvi, živo se još spominjemo. „Vrhbosna" je doniela vječitog spomena vriedno pismo Leonovo na episkopat i puk Italije. Danas u viesti donosi božićnu rieč papinu. Leon XIII. pred svim svietom konstatuje naneširane mu nepravde i duboku bol i žalost svoju. Doista, tužno je i žalostno, da se već jedanput ne uzme u zaštitu posvećenu osobu pape proti javnim tolikim pogrdam i osvadam najniže vrsti, proti vladi, koja se u priestolnih govorih hvalisa, da poštiva religiju, i koja je po svom vlastitom zakonu obvezana da izkazuje papi čast suverensku.

Posve nablizu opažamo sliku zajedno tužnu i radostnu: smrt caričinu i carev jubilej. Crkva se je katolička u Austriji poniela kao nitko svojom iskrenom ljubavi i odanosti napram habsburžkoj kući. Kruna toj ljubavi jest pastirski list, što su ga zapadni austrijski biskupi upravili na svoje vjernike. Uzvišeni monarh podao je svojim narodom i čitavu svietu najkrasniji primjer odanosti i pouzdanja u Boga. Njegov carski manifest na narode i njegovo pismo na austrijski episkopat svjedočit će o tom poznijim viekovom.

Rim je ove godine svoju rekao o slavenskoj liturgiji. Koji narod na svieta može da se ponosi svojim jezikom u katoličkoj Crkvi? Ponosimo se mi Slaveni. Rim nam to pravo i opet daje i pripoznaje. A dokaže li povjestničko iztraživanje još i druga práva slavenskoj liturgiji, pravedni će Rim sigurno i opet svoju reći.

U Trstu ove kao malo koje druge godine Italianissimi kao mahniti bjesnjeli na hrvatske i slovenske propoviedi. Tršćanski Podesta prezreo crkvenu kompetenciju i stao da se mieša baš na ružan način u poslove, što na njega baš nimalo ne spadaju. Talijanska galama najbolje je i ovaj put dokazala, da Italianissimi nisu ljudi ni rodoljubi ni katolici.

Na katoličkih sastancih ove godine u Beču, Salzburgu, na obćoj skupštini Leonova družtva u Beču i kod inih prilika palo je dosta oduševljenih rieči za katoličku stvar, samo da bude još od sbora i tvora! Pa i tvorom je Austrija pokazala svoju živu vjeru pokrenuvši tri hodočašća u Svetu zemlju.

Put njemačkog cara Vilima u Palestinu urodio je liepim darom za katoličke Niemce. U Njemačkoj stalo se malo bolje gledati na katoličku Crkvu. Nu još nije uminula borba njemačkih katolika za svoja sveta prava.

U Francezkoj nemaju još katolici u javnih poslovih i u zakonodavstvu onoga upliva, što ih ide. Bit će dosta i oni sami krivi.

U Španjolskoj ima Crkva dosta da pretrpi od ratne nesreće. I ne znam koliko moglo se prigovarati raznim španjolskim vladam na Kubi, Portoriku i Filipinskih ostrvih, ipak je Crkva i vjera kao takova puno vidjala koristi od države. Sada „amerikanizam" hoće da zaposjedne sva ta liepa ostrva, a amerikanizam kao da ne će da puno znade za Crkvu. Mi se ipak dobru nadamo i puno ne vjerujemo germanizmu.

U Rusiji nisu još osvanuli katoličkoj Crkvi dani zlatne slobode. Još se čuju muke i nasilja. No glasa se, da bi mogao doći papinski nuncij u Petrograd. Bože daj!

U našoj Hrvatskoj nemamo još nikako duha katoličkog ujedinjivanja. I stoga baš u nas i jest toliko mlakosti, nehaja i nesloge u svakom ljepšem poduzeću. Kateketski sastanci, hvala Bogu, liepo pošli da uspievaju. Njihov plod jesu Marijinske kongregacije, što nam već stale da kao na juriš osvajaju hrvatsku omladinu. I puno se još nada katolička Hrvatska od Marijinskih kongregacija. Uzdišemo samo za obćim sastankom katolikâ Hrvata. Molimo i zaklinjemo

sve katolike Hrvate, da o tom stanu već ozbiljnije razmišljati. Započmimo XX. viek sa katoličkim sastankom u Zagrebu! Primjerâ već imamo dosta u drugih naroda. Ne mirujmo, nukajmo, sastanimo se! Katolička Crkva u Hrvatskoj stavlja glede toga svoje najljepše nade u hrvatski episkopat.

Vjestnik.

Naša domovina.

(Nadbiskup Posilović Kaptolu vrhbosanskom.) I ove kao i svake godine poslao nam preuzvišeni naš dobročinitelj 50 for. u književne svrhe. Deus retribuat!

(Dječačko sjemenište i konvikt sa gimnazijom u Ljubljani.) Naš knez i biskup ljubljanski *dr. Antun Jeglić* izdao je ovih dana na svećenstvo u svojoj diecezi pastirski list, u kojem mu javlja odluku, da se u Ljubljani podigne dječačko sjemenište, gdje će se slovenski mladići pripravljati za svećenički stalež. U zavodu, podpunoj gimnaziji, primat će mladež uz odgoj i poduku. Poduka će biti povjerena profesorom svećenikom. Sjemenište moći će u se primiti do jedno 200 učenika. Uz sjemenište otvorit će se i konvikt za one gimnazijalce, koji bi se iza izpita zrelosti željeli da posvete kojemu svjetovnom staležu. Zasnovane sgrade sagradit će se na velikom zemljištu knezobiskupskog zaselka uz Petrovu crkvu u Ljubljani, gdje će se urediti i sgodna bašča i prostrano igralište za djake. Priprave za gradnju započet će odmah, da se novi zavod mogne već otvoriti iza pet godina. Troškovi izlaze na jedno pô milijuna, a polovina je već pribrana. — Našemu uzvišenomu drugu od srca čestitamo na takovu po Sloveniju presrećnu podhvatu, pa mu želimo i molimo od Gospodina, neka mu dadne i liepo dovršiti, što mu je dao toli junački započeti. Deus benedicat!

Rim.

(Alokucija Leona XIII.) Kao svake godine o Božiću primio je sveti Otac i ove čestitanje kardinalskog Sbora i članova papinske obitelji. Dekan svetoga Sbora, uzoriti Oreglia, nije se još posve pridigao od svoje nedavne bolesti, i mjesto njega kardinal vikar uzoriti Parocchi prinio je papi želje izpred svetoga Sbora. Leon XIII. progovorio je na to veoma znamenitu rieč, pravu priestolnu rieč. Kako je zadnja godina bila puna težkih dogadjaja po Crkvu, izčekivalo se, da će papina rieč ovoga Božića uzeti na se iznimnu ozbiljnost i težinu. I doista odmah, iza kako se sjetio izraženih mu želja te naglasio, „kako mu težina apoštolskih briga biva to teža, što više navaljuju na nj godine svoje breme“: pridodade papa naglaskom punim jačine i vrhunaravne sile, „da u rukama Božjim čovjek u napuću svoje sile i snage nije moćnije ni jače orudje za dobro, nego li čovjek u svoj svojoj starosti i slabosti.“ Kolika je istina izrečena ovimi riečmi, pokazuje najbolje ova činjenica: Leon XIII. zagledao se pronicavim svojim okom u godinu 1898., i s toga pogleda daje svietu težku lekciju, daje ju apoštolskom silom i energijom. „Godina 1898. ima toliko svojih tuga i žalosti, a medju njimi i tako strahovitih, te se i pomisao samo na njih stravom prestravi. Bez sumnje pravo je i liepo, da civilizovana Evropa misli, vieća i gleda oko toga, te se stane na put nečuvenoj i kao zvier divljoj pohoti za uništivanjem i razorom. No željeni uspjeh ne će se podpuno tako dugo postići, dok opet ne oživi u savjesti narodâ i u organizaciji država onaj sveti strah Božji, koji je princip svemu ćudoredju.“ Dogadjaji Italije nisu mogli da prodju neopaženi: Leon XIII. imao je s njimi dosta posla i jasno je izrekao svoje osjećaje, što mu ih porodila u duši prošlost i budućnost Italije. „I drugi još dogadjaji“, reče papa, „tužne uspomene obilježili su godinu, što nam je na izmaku, i mi smo se na njih baš napose i izriekom potužili u Našem pismu na episkopat i puk Italije. S druge opet strane godina, što nam je na primaku, ne pomalja nam baš osobite radosti i sreće po slobodu Crkve u Italiji. Imamo za to više nego samo jedan znak.“ I sad je papa jakim naglasom izgovorio sliedeće rieči, što ih mora da dobro uvaži i upamti svaki katolik. „Položaj toli težko i nesmiljeno naprćen papi vriedja njegovo dostojanstvo i krnji mu najsvetije interese, nu nije to još dosta. Onaj dio štampe, što smjelo ustaje na obranu vjere i ćudoredja, postao je nišan, u koji odapinju striele najcrnjih ružnih osvada. I što je još značajnije, digle se na kler još nove sile i strogosti, kao da ga se do sad ne mećalo dosta na sto muka i nevolja.“ Tolikom eto jasnoćom, takovim čvrstim i zdravim razumom, toli očitom i slavodobitnom odvažnosti osudjuje papa bezsmislene osvade, što se bacaju od nekoliko vremena u lice italskomu kleru, od kojega jedan svećenik leži danas kao žrtva u kukavnoj tamnici. A kad je Leon XIII. izgovarao ove rieči, opazilo se na njegovu glasu, kako mu je kao Otcu veoma mučno, što mora svoje drage sinove braniti od takovih mrzkih osvada, no ujedno i kako je srećan, da im može tako podati dokaz svoga počitanja i svoje nježne sućuti. „Kler,“ reče papa, „jest po svom značaju, po svojoj službi i dužnosti stalež najudaljeniji od svakog buntovnič-

kog kola. Ima za to nepobitnih dokaza u posljednjih godinah. Nu to ništa ne pomaže. Za kler je već politički prekršaj, ako se je poslušno apoštolskoj Stolici, ako se digne na obranu njezinih prava ili priteče li se u pomoć njezinim namjeram, što ni u koga ne diraju.“ Ovom rieči jasno označi vrhovni Pastir sadanji položaj Crkve u Italiji. Nu ova je rieč zajedno i temelj njegovim nadam. „Kler italski već je toliko i nesumnjivih dokaza podao o svojoj postojanosti i uvjerenju. Kler italski shvata posvema svoje sveto poslanje i dužnosti, što iz njega proizilaze. Laskanje i sve na svietu prietnje ne pokrenuše njegovom postojanosti.“ Krasna pohvala! Kler ju je italski danas i zaslužio. Rieč Leonova razveselit će srca svećenikom po Italiji i utvrdit ih u postojanosti i jakosti. „Ovoj čvrstoći klera,“ nastavi papa, „odgovara uz pomoć Božju i čvrstoća većega diela svjetovnjakâ. Duboko je i čvrsto na našem poluostrvu ukorienjena ljubav naprama svetoj apoštolskoj Stolici. A i vjera u katoličke dogme bila je ovdje uviek sveto i neokaljano čuvana kao dragocjeno i sveto blago. Taj dvojaki zalog bio je našim djedovom izvor slave i sreće. On će uz pripomoć Božju i uz jednodušnu djelatnost svećenikâ i svjetovnjakâ spasti i nova nam pokoljenja.“ Slušajuć ove jake i junačke rieči Namjestnika Isusova na zemlji, pričinja nam se, kao da gledamo hrabra vojskovodju gdje razpaljuje svoje čete na junačtvo i bitku, ili još bolje, kao da nas odnese misao medju prve kršćane u katakombe baš u čas, kad im Namjestnik Kristov javljao progonstvo te bodrio na odvažnost i proricao pobjedu i slavlje Crkvi Božjoj. Današnji položaj pape i Crkve zar se razlikuje puno od onoga onda?

Rusija.

(Pučanstvo Rusije.) Iza šest godina golema i mučna rada došlo je već pod zadnju ruku brojenje pučanstva u silnoj Rusiji. „*Monde économique*“ donosi nam već ove obćenite rezultate: Broj pučanstva u Rusiji i u velikoj kneževini Finskoj dostigao je 129,211.114 duša. — Gustoća pučanstva jest 7 stanovnika na jedan četvorni kilometar. Najmanja gustoća jest 1,6 na četvorni kilometar, a najveća gustoća 8,46. — Razdjelba po spolu ova je: U evropskoj Rusiji 100 mužkih glava prema 102 ženske; u pokrajinah poljskih 98 ženskih prema 100 mužkih; u stepah 89; u Kavkazu takodjer 89, a u Turkestanu 93. — Ima 19 gradova, koji imaju više od 100.000 stanovnika; a ima ih 35, koji broje od 50 do 100.000 stanovnika. — Godine 1892. brojila je Rusija samo $108^1|_2$ milijuna stanovnika. — Samo kinezko i britansko carstvo nadmašuju danas brojem pučanstva Rusiju Kina ima 402 milijuna stanovnika, a Englezka 315 milijuna. — Najveći dio pučanstva u Rusiji jest slavenskog roda. Imade 84 milijuna Slavena, a od ovih je 9 milijuna Poljaka — Ima više milijuna turskih Tatara, 3 milijuna Židova; više od jedan milijun Armena, a bit će toliko i Niemaca u baltičkih krajevih. — Gledom na vjeru: grkoiztočnih ima 55 milijuna, t. zv. disidenta 15 milijuna, rimskih katolika 8 milijuna, luterana $3^1|_2$ milijuna. 7|8 ruskoga pučanstva pripade seljačtvu. Godišnji višak rodjenih izlazi na 1,315.000, dakle 1|3 p. c.

Prosvjeta.

— ***Tractatus dogmatici.*** *I. De gratia. II. De lege divina positiva. Auctore Christiano Pesch S. I. Cum aprobatione Revmi Vic. Cap. Friburgensis et Super. Ordinis. Friburgi Brisgoviae. Sumptibus Herder. 1897. vel. 8⁰ XI. i 323. strane.* — Veliko priznanje, što su ga dosadanji traktati P. Pescha stekli, zavriedila je podpuno i ova pred nami svezka. Čudit se je upravo autoru, kako zna tako težak predmet u jednu ruku toli gladko, razumljivo i živo obraditi, a u drugu opet da ne možeš bolje ni temeljitije, i to na razmjerno veoma uzkom prostoru. Požalili bismo samo, što je „*lex naturalis*“ samo onako uz put dotaknuta, a ne svojski i napose obradjena. A bilo nam je kao u zadovoljštinu, kad smo na str. 260., gdje je rieč o težkom mjestu Galat. 3, 19., naišli na tumač: propter transgressiones *vitandas,* uzet kao principalis. Izvrstno ovo djelo dopalo u ruke mnogim bogoslovom, i okoristilo se njim najljepše!

— ***Mala biblička povjest*** *staroga i novoga zavjeta za niže razrede katoličkih učiona. Sa 46 slika. Njem. napisao Dr. F. J. Knecht. Pohrvatio sveć. Vladimir Bakotić. Dozvolom i odobrenjem zadarskoga nadbiskupskog i spljetskoga bisk. ordinarijata.* — Knjižica je izašla u Herderevoj nakladi. *Dozvoljena je,* kako piše na početku knjižice, *velec. odlukom . . . za uporabu pri podučavanju vjeronauka kod pučkih škola* s a s r b s k o h r v a t s k i m *jezikom u spljetskoj biskupiji i kod drugih učiona iste vrsti u Dalmaciji uz privolu dotičnih ordinarijata.* — Samo pitamo, je li pametno i razborito, da ne kažemo, nije li ružno, da se u hrvatskoj školi čuje i odobrava taj bezsmisleni naziv *srbskohrvatski,* što ga ono u Beču izumio stari Miklošić. Knjižica je pisana etimologijom, ali ne pozna ni jezika ni pravopisa. Pogrješka za pogrješkom. Mnoga liepa štiva osobito iz staroga zavjeta ovdje su posve izostavljena. Mi ove „*Bibličke (?) povjesti*“ ne preporučamo, kad već imamo svoje „*Biblijske pripoviesti*“, sadržajem i veće i bolje, iz kojih će kateketa izabrati, što bude za djecu najljepše i najpoučnije.

Uredjuje dr. Ivan Šarić. Tiskara „Bosanske Pošte“, Sarajevo.